

Анонимизиран текст

Превод

C-603/19 – 1

Дело C-603/19

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

9 август 2019 г.

Запитваща юрисдикция:

Špecializovaný trestný súd (Словашка република)

Дата на акта за преюдициално запитване:

24 юли 2019 г.

Обвинител:

Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky

Подсъдими:

TG и UF

[...]

[номер на делото]

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

На 24 юли 2019 г. в Pezinok [Пезинок], в закрито заседание в рамките на наказателното производство срещу TG и неговия съдружник във връзка с престъплението „измама със субсидии“ по член 20, параграф 1 и по член 225, параграф 1 и параграф 6, буква а) от Zákon č. 300/2005, Trestný zákon, (Наказателен кодекс), както и с друго престъпление, Špecializovaný trestný súd (Специализираният наказателен съд; наричан по-нататък „Специализиран наказателен съд“) [...] [състав на съда],

постанови:

На основание член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз, подписан в Рим на 25 март 1957 г., в редакцията му след влизането в сила на Договора от Лисабон от 13 декември 2007 г., в съответствие с член 290, параграф 1 и на основанията, предвидени в член 283, параграф 1 и член 244, параграф 4 от *Zákon č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok* (Наказателно-процесуален кодекс) отправя до Съда на Европейския съюз преюдициално запитване по следните въпроси за тълкуване:

1. Приложима ли е Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления по отношение на правата (главно правото на активно участие в наказателното производство и правото да се претендира поправяне на вредите в това производство), които по своето естество не са предоставени само на физическото лице като живо, чувствително същество, също и по отношение на юридическите лица и на държавата, т.е. на държавните органи, когато разпоредбите на националното право им признават качеството на пострадало лице в наказателното производство?
2. Съвместими ли са с членове 17 и 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз¹, с член 325 от Договора за функционирането на Европейския съюз и с член 38, параграф 1, буква з) от Регламент (ЕО) № 1260/99 на Съвета от 21 юни 1999 година във връзка с Регламент (ЕО) № 1681/94 на Комисията от 11 юли 1994 година правна уредба и съдебна практика², според които държавата не може да участва в наказателно производство, за да претендира поправяне на вредите, претърпени от нея в резултат на измамното поведение (Ориг. 2) на обвиняемия³, което води до неоснователно присвояване на средства от бюджета на Европейския съюз, нито може на основание член 256, параграф 3 от Наказателно-процесуалния кодекс да обжалва определението, с което съдът решава, че държавата или компетентният държавен орган, който я представлява, не може да участва в съдебното заседание по делото, в качеството си на пострадало лице, за да претендира обезщетение за вреди, а освен това няма друго средство за правна защита, за да предяви правото си срещу обвиняемия, поради което дори не е възможно да се гарантира

¹ „Protection of the EU Charter for Private Legal Entities and Public Authorities. The Personal Scope of Fundamental Rights within Europe Compared“, in *Utrecht Law Review*, n. 1/15, достъпно на адрес: <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.490/>.

² Становище на Наказателната колегия на Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен съд на Словашката република) от 29 ноември 2017 г. [...] [номер на делото].

³ След насрочването на основното съдебно заседание по делото заподозряното лице (обвиняемият) става подсъдим.

правото ѝ на поправка на вредите, като се удовлетвори от имуществото и имуществените права на обвиняемия съгласно член 50 от Наказателно-процесуалния кодекс, като по този начин *de facto* вземането ѝ става несъбираемо?

3. Следва ли понятието „едно и също предприятие“, съдържащо се в член 2 от Регламент (ЕО) № 994/98 на Съвета от 7 май 1998 година във връзка с член 2, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 69/2001 на Комисията от 12 януари 2001 година да се тълкува само формално, в смисъл, че е необходимо и достатъчно да се установи, че съответните дружества имат самостоятелна правосубектност по силата на националното право, за да е възможно на всяко от тези дружества да се отпусне държавна помощ в размер до 100 000 EUR, или определящият критерий са фактическите условия на работа и управление на тези дружества, притежавани от едни и същи лица, чрез които те са свързани като система от дъщерни дружества, управлявани от дружество майка, макар да имат собствена правосубектност въз основа на вътрешното право, поради което трябва да се разглеждат като съставляващи „едно и също предприятие“ и като едно цяло могат само веднъж да получат държавна помощ в размер до 100 000 EUR?
4. За целите на Конвенцията за защита на финансовите интереси на Европейските общности⁴ от 26 юли 1995 година, означава ли терминът „вреда“ [, която следва да се поправи] само онази част от неоснователно получените средства, която е пряко свързана с измамното поведение, или означава също така действително направените и надлежно документираните разходи и използването на помощта, когато доказателствата сочат, че разходването им е било необходимо за прикриване на измамното поведение, забавяне на разкриването на измамното поведение и за получаване на пълния размер на предоставената държавна помощ?

[...] (Ориг. 3) [спиране на производството пред запитващата юрисдикция]

Мотиви:

- 1 Преюдициалното запитване е отправено от Специализирания наказателен съд, който е първоинстанционна юрисдикция. Неговата компетентност е свързана с най-тежките престъпления⁵, включително престъплението

⁴ Директива (ЕС) 2017/1371 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2017 година относно борбата с измамите, засягащи финансовите интереси на Съюза, по наказателноправен ред (ОВ L 198, 2017 г., стр. 29).

⁵ Член 83 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

„засягане на финансовите интереси на Европейския съюз“ по член 261 от Наказателния кодекс. По жалбите се произнася Najvyšší súd Slovenskej republiky (Върховен съд на Словашката република; наричан по-нататък „Върховен съд на Словашката република“) като въззивна инстанция.

- 2 В основното съдебно заседание на 30 април 2019 г. съдът уведомява страните, че иска да отправи преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз, като излага и мотивите за акта за преюдициално запитване, и приканва страните да заемат позиция по въпроса и да представят становищата си.
- 3 Основание за преюдициалното запитване е (повтарящата се)⁶ липса на уеднаквяване на практиката на съдилищата в Словашката република и отхвърлянето от страна на Специализирания наказателен съд на становището на Наказателната колегия на Върховния съд на Словашката република, което всъщност е задължително за Специализирания наказателен съд⁷.
- 4 Решението на преюдициалните въпроси е необходимо, за да се прецени степента на вината на подсъдимите и тежестта на деянието в случай на осъдителна присъда, както и да се даде възможност на съда да се произнесе по положението на пострадалите лица в наказателното производство и предявяването на иски за обезщетение за вреди.

I. Предмет на производството и фактически обстоятелства

- 5 Срещу обвиняемите TG и UF е образувано наказателно производство пред Специализирания наказателен съд въз основа на обвинителния акт на прокурор от Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky (Служба на специалния прокурор към Главна прокуратура на Словашката република) от 7 януари 2015 г. във връзка с квалифицирано престъпление „измама със субсидии“ по член 225, параграф 1 и параграф 6, буква а) от Наказателния кодекс, както и с престъплението „засягане на финансовите интереси на Европейския съюз“ по член 261, параграф 1 и

⁶ Точка 1 от заключение на генералния адвокат Juliane Kokott по дело С-73/16 и преюдициален въпрос, отправен от Специализирания наказателен съд по дело С-709/18, UL и VM.

⁷ Съгласно член 21, параграф 3, буква а) от Zákon č. 757/2004 Z.z. o súdoch (Закон № 757/2004 за съдилищата), компетентната колегия на Najvyšší súd (Върховен съд на Словашката република) приема уеднаквяващо становище за тълкуването на законите и другите правни норми, задължителни erga omnes в случай на тълкувателни несъответствия в окончателните решения на големите състави на Отделенията. Съгласно член 2, точка 15 от Процедурния правилник на Najvyšší súd (Върховен съд), публикуван под № 200/2016 в Zbierka zákonov (Сборник закони), при вземането на решенията си съдилищата се основават на приетото становище.

параграф 4, буква а) от Наказателния кодекс, извършени при условията на продължавано престъпление и в съучастие. (Ориг. 4)

- 6 Обвинението описва обстоятелствата, както следва:
- 7 На 10 ноември 2005 г. Ústredie práce sociálných vecí a rodiny (Централна служба по заетостта, социалните въпроси и семейството) открива процедура за възлагане на обществена поръчка № 1/2005, а на 20 февруари 2006 г. — на обществена поръчка № 1/2006, с цел подаване на заявления за отпускане на фиксирана по размер безвъзмездна помощ от държавния бюджет по схемата *de minimis* за подпомагане създаването на работни места в микропредприятия, както и за създаването на работни места за лица с увреждания в защитени работилници и в защитени места за работа (наричана по-нататък „помощ“). 75% от финансирането на обществена поръчка № 1/2006 е в размер от Европейския социален фонд.
- 8 Помощта във връзка с обществена поръчка № 1/2005 е изплатена като еднократна сума, докато помощта по обществена поръчка № 1/2006 е предоставена под формата на възстановяване на документиран разход.
- 9 Помощта се отпуска за покриване на разходите за създаване на работно място (разходи за заплата и вноски за социално и здравно осигуряване) и за допълнителните разходи (материално и техническо оборудване на работното място) през първите 12 месеца. От получателя на помощта се изисквало да запази работното място за период от най-малко 3 години.
- 10 През периода май-декември 2005 г. подсъдимите изградили „мрежа“ от шест дружества, а впоследствие през март 2006 г. учредили девет други дружества със седалища в няколко окръжни града, с фирмено наименование, съдържащо думата „Infoservis“ и името на окръжния град, в който е установено дружеството⁸. Освен тези дружества, през януари и март те учредили други четири, с различно име. Във всички случаи това били дружества с ограничена отговорност.
- 11 В дружествата подсъдимите са действали като съдружници и управители.
- 12 Обвинителния акт обаче е само срещу дружествата, които действително са получили и използвали помощта (общо десет дружества).
- 13 В случая с деветте дружества, учредени през март 2006 г., помощта не е била предоставена или поради липсата на одобрение на заявленията, предвид подозренията за измамно поведение, или поради факта, че същата е била

⁸ Infoservis Košice, s. r. o., Infoservis Prešov, s. r. o., Infoservis Vranov, s. r. o., Infoservis Michalovce, s. r. o., Infoservis Trebišov, s. r. o., Infoservis Poprad, s. r. o., Infoservis Bardejov, s. r. o., Infoservis Humenné, s. r. o., Infoservis Lučenec, s. r. o., Infoservis Rožňava, s. r. o., Infoservis Spišská Nová Ves, s. r. o., Infoservis Martin, s. r. o., Infoservis Žilina, s. r. o., Infoservis Banská Bystrica, s. r. o. и Infoservis Zvolen, s. r. o.

одобрена само за ограничен брой служители в сравнение с [посочените в] заявленията на подсъдимите. Впоследствие тези дружества не са извършвали никаква друга стопанска дейност и през 2007 г. са били прехвърлени на трети лица. (Ориг. 5)

- 14 Подсъдимите са поискали общо сумата от 1 636 917,91 EUR. От страна на окръжните служби по заетостта, социалните въпроси и семейството е е договорена сума в общ размер от 750 613,79 EUR. Фактически е предоставена помощ в общ размер от 654 588,34 EUR, от които 279 272,18 EUR от бюджета на Европейския съюз и 375 316,20 EUR от държавния бюджет на Словашката република.
- 15 Във всяко отделно дружество са били наети на работа общо 107 (сто и седем) лица с увреждания, но трудовата им дейност не е била свързана с целите, представени в заявленията за помощ. Съгласно експертиза, представена от заклето вещо лице, всички дружества са отчели загуба. Дейността на служителите е била само формална и без реално икономическо съдържание. Независимо от това всички възнаграждения, здравноосигурителни вноски и вноски за социално осигуряване са били редовно изплащани на всички служители.
- 16 Наред с други, дружество RAMADA Slovakia s.r.o. е доставило материално-техническо оборудване на отделните дружества обаче не е извършвало никаква реална дейност. Единствените му постъпления били плащанията от дружествата „Infoservis“. Видно от извлеченията от фирмената сметка, няма плащания за оперативни разходи, стоки или услуги. Впоследствие преведените средства са изтеглени в брой от сметките на дружеството.
- 17 Другите фактурирани разходи включват плащанията за наем на помещенията, интернет, електроенергия, вода, телефонна връзка и за другите необходими оперативни разходи, които са надлежно документирани и доказани.
- 18 В хода на производството подсъдимите искат размерът на вредата, посочен в обвинителния акт, да бъде намален с приспадане на направените разходи и вследствие на това изменение на квалификацията на престъпното деяние след понижаване на тежестта му.
- 19 Дружествата са били управлявани от подсъдимите централизирано от седалището на „Infoservis“, учредено в Кошице [Кошице], където е обичайното местопребиваване на подсъдимите. Във всяко от дружествата подсъдимите назначават един от служителите на длъжност директор. Още в заявленията за [помощ] подсъдимите заявяват намерението си да учредят по едно дружество „Infoservis“ във всеки окръжен град на Словашката република. Словашката република има 79 окръга.
- 20 Предметът на дейност на „Infoservis“ трябвало да бъде създаването на бази данни за активните икономически оператори в даден район, в стила на

trivago.com, и информационно посредничество за бъдещи клиенти чрез безплатна infoline [информационна телефонна линия].

- 21 На 20 април 2007 г., след изтичането на срока за плащане на помощта, подсъдимите прехвърлят своите дялове във всяко дружество на AZ-Dendy, s.r.o. със седалище в Чешката република, чийто управител бил гражданин на Чешката република и считан (Ориг. б) за „сламен човек“⁹. Впоследствие дружествата вече не извършват никаква дейност, дори и формално. Веднага след това са прекратени трудовите правоотношения с всички работници и служители.
- 22 Пострадалите лица — съответните окръжни служби по заетостта, социалните въпроси и семейството — във фазата на разследването редовно и своевременно искат от подсъдимите поправка на вредите, в размер на действително платената помощ.
- 23 Активите, чието закупуване подсъдимите са декларирали през периода на предоставяне на помощта, вече не се намират в помещенията на дружествата. Дружествата са заличени служебно от търговския регистър.

II. Национална правна уредба

- 24 По смисъла на член 124, параграф 1 от Наказателния кодекс „вреда“ е повреждането на имущество или реално намаляване на имуществото, или нарушение на правата на пострадалото лице или всяка друга вреда, която има причинно-следствена връзка с престъплението, независимо дали става въпрос за увреждане на вещи или нарушаване на права. За целите на прилагането на същия закон, вреда означава и реализирането на печалба в причинно-следствена връзка с престъплението.
- 25 Наказателно-процесуалният кодекс

В наказателното право на Словашката република се прави разграничение между жертва на престъпление¹⁰ и пострадало от престъпление лице.

Съгласно член 46, параграфи 1, 3 и 4, пострадалият е лице, на което престъплението е причинило имуществени вреди. Такова лице има право да търси обезщетение, да подава молби за събиране на доказателства или за тяхното допълване, да представя доказателства, да прави справки по делата

⁹ Лице, което действа като съдружник и/или администратор на друго лице и следва неговите указания с цел прикриване на самоличността на действителния собственик.

¹⁰ Дефиницията съответства на член 2, параграф 1, буква а) от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления [и се съдържа в] член 2, буква б) от Zákon č. 274/2017 Z.z. о obetiach trestných činov (Закон 274/2017 за жертвите на престъпления).

и да ги проучва, да участва в основното съдебно заседание, и да дава становища относно събирането на доказателства, да предявява искания, да използва средствата за правна защита в степента, определена [в същия Наказателно-процесуален кодекс], както и да се информира относно хода на наказателното производство. Пострадалото лице, което съгласно закона има право да иска от обвиняемия поправка на причинените му от престъплението вреди, има също така право да предложи на съда да присъдата да осъди обвиняемия да заплати обезщетение за вредите, причинени от престъплението; пострадалото лице следва да подаде молба най-късно до приключване на фазата на предварителното разследване. От молбата трябва ясно да се разбира защо и в каква степен се упражнява правото на обезщетение за вреди. (Ориг. 7) Не може да се подава молба, ако вече е постановено решение относно правото в гражданско производство или друго наказателно или административно производство.

В съответствие с член 50, параграф 1, ако съществува основателно опасение, че реализирането на правото на обезщетение на пострадалото лице за причинените от престъпление вреди, ще бъде осуетено или сложно, е възможно да се обезпечи правото до вероятния размер на вредата.

Съгласно член 256, параграф 3, ако правата на пострадалото лице се упражняват от лице, което очевидно не е титуляр на това право, съдът постановява с определение, че това лице не се допуска в основното съдебно заседание, за да претендира обезщетение. Това решение не изключва възможността искане за поправка на вредите да се предяви пред компетентния орган. Такова определение не подлежи на обжалване.

В съответствие с член 287, параграф 1, когато съдът осъди обвиняемия за престъплението, с което същият е причинил вреди на други лица, по правило в съдебното решение той го задължава и да обезщети пострадалото лице, ако правото е било упражнено правилно и своевременно. Съдът винаги ще наложи задължение на подсъдимия да поправи неплатената вреда или частта от вредата, която не е била изплатена, ако нейният размер е включен в описанието на деянието, посочено в диспозитива на решението, с което подсъдимият е признат за виновен.

Съгласно член 307, параграф 1, буква с) пострадалото лице може да обжалва решението само ако е неправилна на [частта от] диспозитива, в която съдът се произнася по обезщетението за вреди.

- 26 Съгласно Закон № 513/1991 за търговския кодекс (zákon č. 513/1991 Z.z., Obchodný zákonník), дружеството с ограничена отговорност е юридическо лице със собствена правосубектност, различна от тази на управителите и съдружниците в него¹¹. Дружеството отговаря за всяко нарушение на

¹¹ Решение на Съда от 5 април 2017 г. Orsi (C-217/15 и C-350/15), както и решения на ЕСПЧ № 35232/11 от 20 май 2014 г. по дело Pirttimäki с/у Финландия, а по отношение на

задълженията си с цялото си имущество. Съдружникът отговаря за задълженията на дружеството до размера на неговата неизплатена, вписана вече в търговския регистър вноска.

- 27 Съгласно член 18, параграфи 2 и 3 от Закон № 231/1999 за държавните помощи (zákon č. 231/1999 Z.z. o štátnej pomoci)¹², държавната помощ се предоставя въз основа на договор, с изключение на непряко предоставената държавна помощ; ако държавната помощ е изплатена със средства от държавния бюджет, от община или от [специален] фонд за държавни цели, се счита, че неспазването на условията за отпускане на държавната помощ представлява нарушение на бюджетната дисциплина.
- 28 Съгласно член 31 от Закон № 523/2007 относно бюджетните правила на публичната администрация (zákon č. 523/2007 Z.z. o rozpočtových pravidlách), юридическото лице или физическото лице, което е нарушило финансовата дисциплина, е длъжно да върне (Ориг. 8) средствата в бюджета, от които са били предоставени или взети, и то в размера на нарушението на финансовата дисциплина; освен това то е длъжно да заплати санкция. [Обикновено,] за нарушаване на финансовата дисциплина се налагат такса в размер на финансовото нарушение, санкция и глоба. Тяхното налагане и изпълнение се уреждат от общите правила за административното производство.

III. Съдебна практика¹³

- 29 Становище на Наказателната колегия на Върховния съд на Словашката република от 29 ноември 2017 г. [...] [номер на делото] (наричано по-нататък „становище Trj 39-60/2017“)¹⁴.

недопустимостта, решение № 58411/00 от 13 декември 2005 г. по дело Veselá и Loyka c/y Словашката република, и други.

¹² На въпросната разпоредба понастоящем съответства член 26 и сл. от Zákon č. 528/2008 Z.z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva účinný, (Закон № 528/2008 относно помощта и подкрепата, предоставени от фондовете на Европейската общност) в сила от 1 януари 2009 г.

¹³ Посочените решения се изменят с цел постигане на по-голяма яснота, като се запазва тяхното основно съдържание; при описанието на съдебната практика запитващата юрисдикция отразява необходимостта от доказване на структурен проблем в светлината на заключението на генералния адвокат Michal Vobek по дело C-310/16.

¹⁴ Становището е възприето по наказателно дело за продължавано престъпление, състоящо се в укриване на данъци и неоснователно искане за възстановяване на данъка върху добавената стойност (данъчна измама) на обща стойност от около 58 171 046,79 EUR. От заключението на становището [Trj 39-60/2017] става ясно, че то се прилага общо за всички случаи, при които правното основание на размера на вредата е разпоредба от административното право – данъци, ДДС, мито, държавна помощ, предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, субсидии в земеделието, екологични престъпления и други. Понастоящем на територията на Словашката република са образувани няколко наказателни производства за престъпления, свързани с данъчни измами, укриване на

А/І. Имуствените права на държавата, произтичащи от правилата за отделните видове данъци, за които в собствената си сфера на компетентност взема решение на първо място компетентният административен орган, в съответствие с предвидената в Данъчния кодекс процедура, включително правото, което произтича от неоснователно подадена от данъчнозадължено лице молба за приспадане на данъка върху добавената стойност или за възстановяване на мито, имат административен характер и съответните решения подлежат на разглеждане от административния съд по реда на Административнопроцесуалния кодекс. Като се има предвид този характер, имуственото право на държавата на обезщетение за вреди не може да се упражнява в рамките на наказателно производство — в т.нар. акцесорно производство. Освен това гражданската юрисдикция също не се произнася по обезщетяването за имуществени вреди на държавата, тъй като признаването на съответното право не е от компетентността на съдилищата. По този начин следователно се изключва припокриването, т.е. спорът за подведомственост между органи (административен орган и съд), и по-специално дублиране на решения за едно и също право.

Обстоятелството, че въпросното имуществено право (с данъчна материалноправна основа) съответства количествено, в случай на данъчно престъпление, което е предмет на наказателно производство, на размера на вредата по време на извършване на престъплението (на елемента на фактическия състав на данъчните нарушения) не променя по никакъв начин извода, който се налага от предните параграфи. За акцесорното производство е също така без значение дали данъчната претенция е насочена към юридическо лице, а заподозряното за данъчното престъпление материално свързано лице е само физическо лице, чието поведение е довело до извършване на престъплението; основанието на претенцията за поправяне на вредите срещу такъв извършител не е дублиране. (Ориг. 9)

Въпреки невъзможността да се предяви имуществената данъчна претенция в акцесорното производство, Словашката република, представлявана от компетентния орган, е увредената страна в наказателното производство за данъчно престъпление, и се ползва от другите права по Наказателно-процесуалния кодекс.

ІІ. Ако в основното съдебно заседание в наказателно производство се предяви имуществена данъчна претенция (като например иск за обезщетение за вреди срещу обвиняемото физическо или юридическо лице), съдът с определение няма да допусне пострадалото лице в основното съдебно заседание по отношение само на упражняване на правото на обезщетение за вреди. Пострадалото лице ще запази позицията си на страна по отношение на останалата част от процесуалните си права. Това важи дори ако в рамките на данъчно производство по претенцията вече е постановено

данъци и мита и отклонение от данъчно облагане и накърняване на финансовите интереси на Европейския съюз на стойност десетки милиони евро.

окончателно решение, тъй като пречката, изразяваща се в *res iudicata*, се отнася само до правото на обезщетение за вреди, за които е постановено решение, и не засяга друго право.

Б/І. Правните съображения, посочени в точки І. и ІІ. от част А, се прилагат *mutatis mutandis* и за всяко друго имуществено право, което с оглед на материалноправната му основа (т.е. с оглед на правната разпоредба, уреждаща това право), не представлява претенция за обезщетение, включително за неимуществени вреди. Поради това, като се има предвид естеството на това право, не става дума за елемент на фактическия състав на престъплението, въпреки че в крайна сметка паричното измерение на вредата може да е едно и също.

ІІ. В случай на престъпление по член 305 от Наказателния кодекс, с което се нарушава на опазването на флората и на фауната, елементът от фактическия състав на престъплението съответства на правната дефиниция на вредата, а по отношение на паричното измерение — и на социалната стойност съгласно Закона за опазване на природата. Решението по искането за обезщетение на вредата (на общината), която е причинена от неразрешено отсичане на дърво, включително определянето на социалната стойност на дървото, е от компетентността на органа за защита на природата, който в този случай е окръжният орган или общината. Следователно става въпрос за претенция с административен характер, която не попада в юрисдикцията на съдилищата и не може да се предяви в акцесорно производство по смисъла на Наказателно-процесуалния кодекс. Това важи независимо от факта, че пострадалото лице ще е общината, на чиято територия е извършено неразрешеното отсичане; важи и за Словашката република, представлявана от компетентната окръжна служба, ако същата се конституира като пострадала страна в наказателното производство.

30 **Определение на големия състав на Наказателната колегия на Върховния съд на Чешката република, публикувано под № R 39/2014 в Сборника съдебна практика¹⁵ (Ориг. 10)**

Претенцията на държавата, произтичаща от укрития (неплатен) данък, е право на обезщетение за вреди, което обаче компетентната финансова администрация не може да упражни в наказателното производство срещу задълженото за внасяне на данъка лице. Ето защо в началото на основното съдебно заседание е необходимо съдът да постанови с определение, че

¹⁵ Като се има предвид предходното общо правно развитие и близостта на двете законодателства, запитващата юрисдикция се позовава също и на съдебната практиката на Чешката република. Според установената практика на Върховния съд на Чехословашката социалистическа република претенцията на държавата за плащане на данъци не представлява право на обезщетение за вреди, причинени от престъпление, свързано с укриване на данъци, а право, произтичащо пряко от закона. Следователно това не е право, на което съответната финансова администрация може да се позовава в рамките на акцесорното производство.

пострадалото лице не може да упражни това право на обезщетение за вреди в (акцесорното) наказателно производство. В решението впоследствие съдът не трябва вече да се произнася по упражняването на това право.

Упражняването на правото на обезщетение за вреди в (акцесорно) наказателно производство може да се вземе предвид само ако събраните доказателства сочат, че подсъдимият като лице, действащо от името на юридическо лице, е укрил корпоративния данък (или друг данък) на това юридическо лице, срещу което данъчният орган е издал акт за установяване на данъчни задължения за изчисляване на действително дължимия данък, но е очевидно, че този акт не може да бъде изпълнен, тъй като юридическото лице няма активи, които могат да бъдат сезирани. Ако става въпрос за акционерно дружество или за дружество с ограничена отговорност и обвиняемият е член на управителния орган, трябва да се отговори на въпроса дали в такъв случай за него не възниква задължение за гаранция, въз основа на която в акцесорното производство той може да бъде задължен да заплати обезщетение за причинените вреди или да бъде задължен да върне придобитото чрез престъплението неоснователно обогатяване. Упражняването на правото на обезщетение за вреди би могло да се вземе предвид и ако може да се изведе отговорността на подсъдимия не като данъчнозадължено лице, по-специално на укрития (или неплатен) данък, а като извършител на престъплението за вредите, причинени от това престъпление, или за неоснователно обогатяване чрез това престъпление.

- 31 Позовавайки се на становище Трј 39-60/2017 в последващата си практика, Върховният съд на Словашката република¹⁶ е отменил диспозитива на решенията на Специализирания наказателен съд, с които първоинстанционната юрисдикция осъжда подсъдимия да заплати обезщетение за вреди в размер на получената чрез измама помощ, субсидия или друга финансова подкрепа от държавния бюджет или от бюджета на Европейския съюз, като посочва, че не става(ло) въпрос за обезщетение, което може да се претендира в наказателното производство, а за конкретно публично право на възстановяване на получената безвъзмездна финансова помощ, чието съдържание и размер се уреждат от съответните административни разпоредби, с последваща възможност за разглеждане от административните съдилища. (Ориг. 11)
- 32 В предишната си практика съдът винаги е задължавал подсъдимия да поправи вредите, причинени от получаването чрез измама на субсидия или държавна помощ, доколкото е доказано, че поведението му е било измамно.

¹⁶ Решения на Върховния съд на Словашката република от 15 февруари 2018 г. [...] [номер на делото], от 23 януари 2019 г. [...] [номер на делото], от 20 март 2019 г. [...] [номер на делото], постановени по други наказателни дела, различни от делото предмет на настоящото преюдициално запитване.

- 33 На практика в резултат на посоченото по-горе становище представителят на държавата като пострадала страна не иска обезщетение за вреди в данъчните наказателни производства, тъй като това не е възможно. В някои случаи разследващите органи дори не изслушват прокурора — в качеството му на пострадала страна — във фазата на предварителното разследване, като по този начин възпрепятстват възможността той да търси надлежно и своевременно обезщетение за вреди¹⁷.
- 34 Същият резултат може да се предвиди и в случай на наказателно преследване на измамните със субсидии и на престъпленията, засягащи финансовите интереси на Европейския съюз.

IV. Съдебна практика на Европейския съюз

- 35 Решения на Съда по дело Taricco от 8 септември 2015 г., C-105/14, в светлината на решенията от 5 декември 2017 г., C-42/17, и от 17 януари 2019 г., Дзивев и др. C-310/16, и други.
- 36 Решение от 13 март 2008 г., съединени дела Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening и др. C-383/06 и C-385/06, от 21 декември 2011 г. и Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre (C-465/10).

V. Становище на Специализирания наказателен съд

- 37 Юридически лица, предимно дружества с ограничена отговорност, които нарушителите използват за извършване на престъпления и които са получатели на помощта, в почти всички случаи се оказват без имущество. Поради това не е възможно предоставената помощ да бъде възстановена от тях. (Ориг. 12)
- 38 В административното производство компетентният национален орган може да наложи задължение за връщане на недължимо платената помощ само на получателя на помощта, т.е. на юридическото лице, а не на някой от неговите съдружници или управители, и в никакъв случай на третото лице, което често е в основата на цялата престъпна дейност.
- 39 От правна гледна точка също така не може да се обоснове възможността за налагане на наказание „конфискация на имуществото“ по смисъла на член 58 от Наказателния кодекс. Ако държавата няма вземане, което може да предяви в производство по несъстоятелност¹⁸, възможно е да удовлетвори

¹⁷ Определение на Специализирания наказателен съд от 30 ноември 2016 г. [...] [номер на делото] по дело за укриване и завишено приспадане на данък върху добавената стойност за общо 7 459 853,45 EUR, с което е отхвърлен обвинителният акт и актовете са върнати на прокуратурата поради сериозно нарушаване на правата на пострадалото лице.

¹⁸ Съгласно член 107а, параграф 1 от Zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii (Закон № 7/2005 за производството по несъстоятелност и реструктурирането) ако

претенциите си по наложено наказание „конфискация на имуществото“ само след удовлетворяване на всички вземания срещу масата на несъстоятелността и на всички вземания срещу изпадналия в несъстоятелност¹⁹. Във всички известни на запитващата юрисдикция случаи, имуществото на осъдените не е било достатъчно дори за плащане на тези последни вземания и никога за удовлетворяване на [допълнителните] вземания на държавата.

- 40 Решаващият критерий за вземане на решение относно упражняването на правото на обезщетение за претърпени вреди следва да бъде естеството на лицата и отношенията на отговорност между държавата, като пострадала страна, и извършителя на престъплението, законно осъден, възникнали в резултат на неправомерното поведение на последния, независимо от материалноправното основание.
- 41 В случай на решение на съда в смисъл, че пострадалото лице не се допуска да иска обезщетение за вреди в основното съдебно заседание, това решение следва да подлежи на съдебен контрол от висшестоящ съд. Това е въпрос от основно значение за правилното и своевременно упражняване на правата му в рамките на наказателното производство. В конкретния случай е правото на бързо възстановяване на помощта за минали периоди. Съдебният контрол върху решение в рамките на конституционна жалба не може да се счита за достатъчен.
- 42 В наказателните производства е необходимо да се зачитат правата и законните интереси на всички участници, по-специално на засегнатите страни. Теорията, според която цел на наказателното производство е единствено да се изясни престъпната дейност и да се определи наказанието за извършителя, а пострадалият се възприема само чрез въпроса за обезщетението ([англ.] *damaged victim*), трябва да се счита за остаряла²⁰.
- 43 Положението на пострадалото лице в наказателното производство и обемът на правата, предоставени му от националното право, не могат да бъдат явно несъразмерни на положението и правата съгласно националното право на

компетентният съд уведоми съда по несъстоятелността за окончателна присъда, която налага конфискация на имуществото, съдът по несъстоятелността незабавно взема служебно решение за откриване на производство по осребряване и разпределение на активите на лицето, на което е наложено това наказание.

¹⁹ Съгласно член 107а, параграф 2, буква d) от Закон № 7/2005 за производството по несъстоятелност и реструктурирането.

²⁰ Член 1 от Наказателно-процесуалния кодекс урежда процедурата на разследващите органи и на съдилищата по такъв начин, че престъпленията да бъдат надлежно [т.е. правилно] разкрити и извършителите им наказани справедливо в съответствие със закона, при спазване на основните права и свободи на физическите лица и юридическите лица. Въпреки това в практиката пострадалата страна представлява все така второстепенен интерес за наказателното производство: вж. например решение на ЕСПЧ от 11 декември 2018 г. по дело № 655/16, *Lakatošová и Lakatoš* c/y Словашката република.

прокурора и на подсъдимия в съответствие с изискванията за справедлив процес и равни процесуални възможности. (Ориг. 13)

- 44 Въпреки че в решенията си по дела С-205/09 и С-467/05 Съдът на ЕС не е разширил понятието за жертва, така че да обхване и юридическите лица, запитващата юрисдикция счита, че правото на активно участие на пострадалата страна в наказателното производство и правото на обезщетение за вреди в наказателното производство²¹ могат да бъдат признати също на юридическите лица и на държавата²², доколкото е необходимо за ефективната защита на техните имуществени права²³ и това не са права, които сами по себе си могат да бъдат предоставени само на физическото лице като живо същество с усещания.
- 45 Липсата на средства в държавния бюджет или в бюджета на ЕС се отразява на обхвата и качеството на услугите, предоставяни от държавата (образование, здравеопазване, социални услуги, подкрепа за науката и спорта, регионално развитие...).
- 46 Изложените по-горе съображения са важни и с оглед на прекъсването на давностния срок и пречката, свързана с наличието на висящ процес към момента на предявяване на претенцията за поправяне на вредите в наказателното производство²⁴, както и на обвързването на гражданския съд с решението, с което е установено, че е било извършено престъпление²⁵. Ако се възприеме настоящата съдебна практика, упражняването на правото на обезщетение за вреди от страна на държавата, в качеството ѝ на пострадала страна, би било неефективно и давностният срок ще продължи да тече по време на наказателното производство. Правото на пострадалата страна, която добросъвестно е разчитала на съществуващата до момента съдебна практика, ще бъде погасено по давност не по нейна вина.

²¹ Съображение 20 и член 16 от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР (ОВ L 315, 2012 г., стр. 57); право на пострадалото лице на справедлив съдебен процес по смисъла на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

²² Държавата като пострадала страна има статута на юридическо лице в наказателното производство.

²³ Член 17 от Хартата на основните права на Европейския съюз; „Protection of the EU Charter for Private Legal Entities and Public Authorities. The Personal Scope of Fundamental Rights within Europe Compared“, посочено по-горе.

²⁴ Член 112 от (Zákon č. 40/1964, Občiansky zákonník (Граждански кодекс).

²⁵ Член 193 от Zákon č. 160/2015, Civilný sporový poriadok (Гражданско-процесуален кодекс).

- 47 По отношение на третия въпрос запитващата юрисдикция счита, че определящият критерий е фактическият метод на действие и управление на дружествата. В случай на учредяване на няколко дружества с ограничена отговорност, които по същество представляват само система от централно управлявани дъщерни дружества, те трябва да се разглеждат като едно и също предприятие за целите на предоставянето на държавна помощ по схемата *de minimis*. Противоположното тълкуване би довело до натрупване на държавни помощи и до заобикаляне на финансовия таван, определен за държавната помощ.
- 48 Що се отнася до четвъртия въпрос, настоящия състав е на мнение, че във вредите е необходимо да се включат [и следователно да не се приспадат] действително направените и точно документирани разходи, както и използването на помощта, когато в наказателното производство се установи, че още от самото начало е било налице измамно намерение и че за получателя това са били необходими разходи, по-специално загуби, свързани с престъплението. Поради това не може да сее счита, че тези средства са използвани в съответствие с целта, за която са били предоставени. (Ориг. 14)

[...] [информация относно обжалването]

Пезинок, 24 юли 2019 г.

[...]

[име на председателя на съда]